

УДК 338.246

Якушкіна Людмила Леонідівна

студентка

Сумського національного аграрного університету

Якушкина Людмила Леонидовна

студентка

Сумского национального аграрного университета

Yakushkina Lyudmila

Student of the

Sumy National Agrarian University

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ЙОГО БЕЗПЕЧНОГО РОЗВИТКУ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО
ПРЕДПРИЯТИЯ В КОНТЕКСТЕ ЕГО БЕЗОПАСНОГО РАЗВИТИЯ
COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISE IN THE
CONTEXT OF ITS SAFE DEVELOPMENT**

***Анотація.** Розкрито сутність економічної категорії «конкурентоспроможність підприємства». Визначено, що конкурентоспроможність підприємства – це одна із основних передумов його безпечного розвитку, яка характеризується здатністю сільськогосподарського підприємства займати кращі конкурентні позиції, ніж конкуренти. З'ясовано, що оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства передбачає оцінювання ринкової позиції на ринку з метою забезпечення безпечного функціонування підприємства. При проведенні діагностики конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства рекомендується використовувати метод ефективної конкуренції.*

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, конкурентоспроможність підприємства, безпечний розвиток, конкурентна позиція, конкурентний потенціал.

Аннотація. Раскрыта сущность экономической категории «конкурентоспособность предприятия». Определено, что конкурентоспособность предприятия - это одна из основных предпосылок его безопасного развития, которая характеризуется способностью сельскохозяйственного предприятия занимать лучшие конкурентные позиции, чем конкуренты. Установлено, что оценка уровня конкурентоспособности предприятия предусматривает оценивание рыночной позиции на рынке с целью обеспечения безопасного функционирования предприятия. При проведении диагностики конкурентоспособности сельскохозяйственного предприятия рекомендуется использовать метод эффективной конкуренции.

Ключевые слова: сельскохозяйственное предприятие, конкурентоспособность предприятия, безопасное развитие, конкурентная позиция, конкурентный потенциал.

Summary. The essence of the economic category «enterprise competitiveness» is disclosed. It has been determined that the competitiveness of an enterprise is one of the main prerequisites for its safe development, which is characterized by the ability of an agricultural enterprise to occupy better competitive positions than its competitors. It is established that the assessment of the level of competitiveness of the enterprise provides for the evaluation of the market position in the market in order to ensure the safe operation of the enterprise. When diagnosing the competitiveness of an agricultural enterprise, it is recommended to use the effective competition method.

Key words: agricultural enterprise, enterprise competitiveness, safe development, competitive position, competitive potential.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день діяльність аграрного сектору відбувається в умовах соціально-економічної нестабільності національної економіки, загострення конкуренції на світовому та вітчизняному ринку. Це все спричиняє додаткові ризики для діяльності окремих суб'єктів господарювання, потребує постійного моніторингу впливу зовнішнього середовища на їх діяльність. Безпечний розвиток підприємства в умовах сьогодення обумовлюється перш за все рівнем його конкурентоспроможності. Економічно безпечний розвиток підприємства є комплексом характеристик економічної системи, які відображають стабільний і ефективний економічний розвиток, захист від дії дестабілізуючих чинників, раціональне використання економічного потенціалу та досягнення економічних інтересів [1].

Для того щоб вижити в умовах нестабільного зовнішнього середовища підприємству потрібно не лише ефективно вести господарську діяльність, а і мати певні переваги у порівнянні із конкурентами. Саме ці переваги і обумовлюють певний рівень конкурентоспроможності та конкурентну позицію на ринку. Чим більшим набором конкурентних переваг володіє підприємство тим вищий рівень конкурентоспроможності воно буде мати у порівнянні із конкурентами. Оцінка конкурентної позиції підприємства на ринку є відправною точкою при здійсненні діагностики конкурентоспроможності в забезпеченні в майбутньому безпечного функціонування підприємства.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питання забезпечення конкурентоспроможності підприємств досліджені зарубіжними ученими, такими як І. Ансофф, М. Портер, Р. Фатхутдінов, П. Друккер, Ф. Котлер, Ж.-Ж. Ламбен, А. Сміт, Д. Рікардо. Цій проблемі також присвячена значна кількість наукових досліджень та публікацій вітчизняних вчених, зокрема: О. Гудзинського, Т.О. Гуренко, Н. Добрянської, Ю. Іванова, В. Ільїна, Ж.

Крючкової, А. Левицької, М. Маліка, О. Непочатенка, О. Николук, Г.О. Селезньової, С.М. Судомир, Н. Пилипенко, А. Сітковської та інших авторів.

Формулювання цілей статті. Науковцями зроблено значний внесок до розвитку економічної науки, досліджено проблеми досягнення конкурентних переваг аграрними підприємствами в умовах нестабільності зовнішнього середовища. Однак, незважаючи на суттєві наукові здобутки на даний час недостатньо уваги приділено проблемі забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства в контексті його безпечного розвитку.

Виклад основного матеріалу. В економічній літературі єдиний підхід до визначення категорії «конкурентоспроможність» відсутній. Конкурентоспроможність аналізується залежно від об'єкта, до якого вона застосовується: мікрорівень (відносяться види продукції, виробництва, підприємства); мезорівень (галузі та корпоративні об'єднання підприємств); макрорівень (економіка в цілому) [2].

Конкурентоспроможність розглядається на кількох рівнях: товар, підприємство, галузь, країна. Ми вважаємо, що головним рівнем забезпечення конкурентоспроможності є підприємство, так як конкурентоспроможний товар може виробити лише конкурентоспроможне підприємство, завдяки своїй ефективній діяльності, а конкурентоспроможність галузі та економіки не мають самостійного значення, тому що конкурують фірми, а не країни [2].

Теоретичні підходи авторів до визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства» наведено у табл. 1.

Систематизація науково-теоретичних підходів до визначення сутності конкурентоспроможності уможливила визначити її як міру здатності підприємства вигравати у конкурентній боротьбі. Ми пропонуємо розглядати її як сукупну характеристику можливості здійснення підприємством ефективної діяльності в умовах конкурентної боротьби. Найважливішою її

характеристикою є порівнянний характер. Саме в ході конкуренції стає зрозуміло, наскільки реалізація вибраної стратегії підприємства сприяє його ефективності. Конкурентна стратегія має ґрунтуватися на всебічному розумінні структури галузі і процесу її зміни [12]. Отже, конкурентоспроможність підприємства – це здатність використовувати свій потенціал ефективніше від своїх конкурентів та пристосовуватися до змін ринкового середовища.

Таблиця 1

Трактування поняття «конкурентоспроможність підприємства»

Автор, джерело	Визначення
Іванов Ю. Б., [3, с. 22]	Конкурентоспроможність підприємства – здатність виробничо–економічних систем змінювати траєкторію руху або запланований режим функціонування в процесі адаптації до дії зовнішнього середовища з метою збереження, розвитку тих, що вже існують, або створення нових конкурентних переваг. Властивість об’єкта, яка характеризує рівень задоволення конкретної потреби порівняно з найкращими аналогічними об’єктами, що представлені на даному ринку; здатність об’єкта витримувати конкуренцію порівняно з аналогічними об’єктами в умовах конкретного ринку.
Гудзинський О. Д., Судомир С. М., Гуренко Т.О. [4, с. 45]	Конкурентоспроможність підприємства – це визнана ринком сформована і реалізована конкурентоздатність соціально–економічних систем, яка матеріалізована у формі товару чи послуги. Вона може визначитися в процесі оперативної діяльності при реалізації стратегій і в перспективі при обґрунтуванні можливих ситуацій і стратегій розвитку.
Левицька А.О. [5]	Здатність підприємства до реалізації конкурентних переваг, які дають йому змогу ефективно розвиватися порівняно з іншими підприємствами на внутрішньому та зовнішньому ринках
Малік М. Й., Нужна О. А. [6]	Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств – це здатність суб’єктів економічної діяльності аграрної сфери пристосовуватись до нових умов господарювання використовувати свої конкурентні переваги і перемагати в конкурентній боротьбі на ринках сільськогосподарської продукції та послуг, максимально ефективно використовувати земельні ресурси, якомога повніше задовольняти потреби покупця шляхом аналізу структури ринку і гнучко реагувати на зміну його кон’юнктури
Крючкова Ж. В. [7, с. 47]	Система характеристик аграрного підприємства, які визначають його потенційні можливості на ринку сільськогосподарської продукції та послуг, можливість ефективного використання земельних, трудових і фінансових ресурсів та пристосування до нових умов господарювання
Добрянська Н.А. [8]	Конкурентоспроможністю підприємства можна вважати його здатність вести активну та ефективну боротьбу, в рамках якості

	продукції, цінової політики, маркетингових ідей, професіоналізму персоналу та ін., з господарствами конкурентами.
Прохорова В.В. [9]	Конкурентоспроможність – це здатність об'єкту, що має певну частку ринку, якнайкраще задовольнити потреби споживача, завдяки чому об'єкт може витримати конкуренцію з іншими аналогічними об'єктами на відповідному сегменті ринку в конкретний момент часу
Льїн В.Ю. [10]	Конкурентоспроможність – це комплекс характеристик об'єкта (підприємства, регіону, країни), який визначає його потенційний результат на ринку.
Космина О.М. [11]	Реальна та потенційна спроможність підприємства проектувати та виготовляти продукцію, яка користується більш пріоритетним попитом у споживачів за умови ефективної господарської діяльності та її практичної прибуткової реалізації в умовах конкретного ринку.

Джерело: систематизовано автором на основі [3-11]

Незважаючи на різноманітні підходи до визначення сутності конкурентоспроможності, всі дослідники зазначають порівняльний і динамічний характер цієї категорії. Конкурентоспроможність проявляється тільки шляхом порівняння із своїми конкурентами і є динамічною категорією, тобто сьогоденна вигідна ринкова позиція не може гарантувати впевненість у довгостроковому стійкому безпечному розвитку підприємства. Процес формування та діагностики конкурентних переваг повинен бути постійним. Конкурентоспроможність з часом змінюється, тому вона повинна відображати вміння суб'єкту не лише створювати, а й утримувати конкурентні переваги. В умовах мінливого ринкового середовища оцінка конкурентоспроможності не може обмежуватися лише поточним та досягнутим рівнем, а повинна розглядатися в динаміці.

Процес формування конкурентоспроможності полягає у виявленні факторів, які впливають на результати господарської діяльності, порівняння їх із результатами конкурентів та виявлення відхилень, встановлення причин цих відхилень, коригування окремих напрямків діяльності з метою підвищення конкурентоспроможності [13]. Конкурентоспроможність на рівні підприємства пов'язують з факторами, які формують систему конкурентного середовища. Ці фактори умовно можна поділити на фактори зовнішнього та внутрішнього середовища. На нашу думку, до зовнішніх факторів

відносяться: державна політика стосовно підтримки підприємств, кон'юнктура ринку, тенденції розвитку науково-технічного прогресу в даній галузі, тип конкуренції на даному ринку (вплив конкурентів, покупців та постачальників), економічна та політична стабільність. Внутрішніми факторами є: потенціал підприємства, організація виробництва, маркетинг та політика збуту, технології виробництва, технічна досконалість та цінова привабливість товару. Конкурентоспроможність підприємства характеризується комплексом показників, які визначають його становище на певному ринку. Сюди відносяться показники, які характеризують ефективність виробничої діяльності, фінансового становища підприємств, ефективності організації збуту і просування товару порівняно з підприємствами-конкурентами, а також показники конкурентоспроможності товарів.

Конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства обумовлюється перш за все ресурсними чинниками. Зрозуміло, що важливу роль виконує держава, через проведення економічної політики. Економічна політика держави чинить вплив на ринкове середовище та формує в деякій мірі зовнішнє середовище функціонування підприємств. Але при здійсненні оцінки впливу економічної політики держави на забезпечення конкурентоспроможності підприємств слід проаналізувати вплив держави на функціонування різних видів суб'єктів. Що стосується діяльності підприємств в межах однієї галузі, то зрозуміло, що зовнішні умови однаково діють на мікрорівні.

Конкурентоспроможність є однією з суттєвих характеристик економічної системи, яка характеризує перспективи та можливості його подальшого розвитку. Конкурентоспроможність – це здатність підприємства утримувати стійку позицію на ринку та забезпечувати довготермінову ефективну діяльність завдяки сукупності економічних методів діяльності та виробництву товарів, які за своїми властивостями відповідають вимогам

споживача і є більш привабливими ніж товари конкурента. Конкуреноспроможність підприємства полягає саме у спроможності підприємства швидко реагувати на зміни в зовнішньому середовищі. Ступінь конкуреноспроможності підприємства визначається ступенем зусиль та дій щодо забезпечення конкурентних переваг і захисту завойованих позицій. Для того, щоб зберегти та підтримувати конкуреноспроможність, підприємство повинно вміти протистояти негативному впливу факторів [14].

Існує безліч методів оцінки конкурентних переваг та конкуреноспроможності підприємства. Кожний методичний підхід базується на визначеному наборі факторів та змінних і має свою особливу методику. Для комплексної оцінки конкуреноспроможності сільськогосподарського підприємства, яке виготовляє однорідну, неунікальну продукцію, найкраще підходить метод ефективної конкуренції [15].

Формування і реалізація конкурентних переваг - процес створення підприємством певних переваг, обумовлюється наявністю конкурентного потенціалу підприємства та рівнем ефективності його використання. Конкурентний потенціал є результатом взаємодії всіх складових економічного потенціалу у розвитку і взаємозв'язку. Процесам формування конкурентних переваг повинно передувати визначення альтернативних варіантів розвитку. Конкурентний потенціал поєднує в собі результати господарської діяльності минулих років та очікувані можливості на перспективу. Тобто включає приховані можливості, ступінь розкриття яких залежить від певних чинників. В залежності від впливу того чи іншого чинника у формуванні конкурентного потенціалу необхідно спрогнозувати ряд заходів, які дадуть можливість нейтралізувати чи мінімізувати негативний прояв певного чинника або посилити позитивний стимулюючий ефект. Вирішальну роль в розкритті конкурентного потенціалу відіграє якість управління, інноваційний, фінансовий, виробничий, природно-ресурсний,

маркетинговий та трудовий потенціали. Але слід відзначити, що формування та реалізація конкурентного потенціалу залежить від кількісної та якісної збалансованості трудового потенціалу підприємства, тому, що з усіх складових економічного потенціалу лише він здатен швидко і ефективно реагувати на зміну чинників зовнішнього середовища. Тому дослідження потенційних конкурентних переваг має важливе значення у пошуку найраціональнішого використання його внутрішніх ресурсів.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Конкурентоспроможність є однією з суттєвих характеристик економічної системи, яка характеризує перспективи та можливості його безпечного розвитку. Таким чином, конкурентоспроможність є результатом ефективної реалізації створеного потенціалу конкурентних переваг, які реалізуються завдяки поєднанню факторів зовнішнього та внутрішнього середовища у процесі організаційної взаємодії господарюючих структур із суб'єктами ринку. Конкурентний потенціал є передумовою й підґрунтям формування конкурентних переваг. Таким чином, проблема забезпечення конкурентоспроможності в контексті його безпечного розвитку потребує перегляду підходів до управління та прийняття господарських рішень.

Література

1. Кліпун А.І. Особливості оцінки економічної безпеки сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15156667597291.pdf>
2. Пилипенко Н.М. Конкурентоспроможність: концептуальні основи формування / Вісник СНАУ. Серія "Економіка та менеджмент" –2006. – Випуск 5-6 (22-23). – С. 52-58.
3. Іванов Ю. Б. Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток: монографія / Ю. Б. Іванов, П. А. Орлов, О. Ю. Іванова. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 352

4. Гудзинський, О. Д. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико–методологічний аспект): монографія / О. Д. Гудзинський, С. М. Судомир, Т. О. Гуренко; Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України. – К.: ІПК ДСЗУ, 2010. – 212 с.
5. Левицька А.О. Конкурентні переваги підприємства: сутність та джерела формування / Левицька А.О. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 4, Т. 1. – С. 51–54.
6. Малік М. Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: .– методологія і механізми: [монографія] / М. Й. Малік, О. А. Нужна. – К.: Інститут аграрної економіки, 2007. – 270 с
7. Крючкова Ж. В. Дослідження сутності конкурентоспроможності та конкурентоздатності аграрних підприємств / Ж. В. Крючкова // Агросвіт. – 2016. – № 7. – С. 44-50
8. Добрянська Н.А. Теоретичні основи управління конкурентоспроможністю підприємства / Н. А. Добрянська, М. О. Варгатюк // Інвестиції: практика та досвід.– 2015.–№ 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2015/19.pdf
9. Прохорова В.В. Управління конкурентною стійкістю підприємств / В.В. Прохорова, С.П. Кобець. – Харків: УПА, 2016. – 198 с.
10. Ільїн В.Ю. Конкурентні переваги аграрних підприємств з позицій міжнародного поділу праці / В.Ю. Ільїн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.2/129.pdf>
11. Космина О. М. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах / О. М. Космина // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 1(2). – С. 125-131.

12. Портер Майкл Е. Стратегія конкуренції / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. – К.: Основи, 1998. – 390 с.
13. Сітковська А. О. Формування механізму управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства / Агросвіт. – 2016. – № 18. – С. 9-16.
14. Пилипенко Н.М. Конкурентоспроможність як невід’ємна складова забезпечення економічної безпеки підприємства / Н.М. Пилипенко // Матеріали міжнародної наукової інтернет-конференції «Стан та перспективи розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю в умовах євроінтеграційних процесів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reu.chteiknteu.cv.ua/?p=1283>
15. Пилипенко В.В. Науково-практичні аспекти оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / В. В. Пилипенко, Н.М. Пилипенко // Вісник СНАУ. – 2016. – №.1(67). – С. 73-78.